

árnyékát azon sötét rémnek, mely az anyag bálványozásának, a féltelenségnek és elszilajodásnak alakjában napról-napra közelebb érkezik hozzánk? A modern állam inye szerint készülő törvények, a külföldi lengeséget, ledérséget majmoló divatkórság, a kisebb bajokat simogató, a gyökér-hibát érintetlenül hagyó félszeg intézkedések mindinkább gyöngítik a nemzet-fenntartó erkölcsi bástyákat s lerontják azon védőgátakat, melyek a kereszténységben s ebben gyökerező erkölcsünkben nemzeti geniusunkat megóvták, biztosították. Hiszen ki nem látja, hogy ezóta mindnagycbb mértékben tolul ránk a pusztulás iszapos árja, melynek ha nagy nemzetek bizonyos ideig ellentállnak, mi, úgy is „hullámtól vert kis sziget,” áldozatává eshetünk!

A kaiserslauterni tanigazgatóságnak az utóbbi évek egyikéről kiadott tudósítványában a nagy német nemzethez, melynek kancellár-minisztere azóta azon biztosítást adta, hogy „keresztény államférfiuként” akar tevékenységében eljárni, ezen szavak voltak intézve: „Kétségbe nem vonható, hogy a tanulási buzgóságot, a kötelességérzetet s főleg az erkölcsi magatartást illetőleg általában hanyatlás vehető észre az ifjúságban. . . Ennek és egyéb elszomorító tüneteknek azon körülményekben található meg az oka, a melyek közt időnkben az ifjúság felnő. Az éleletvágy, különösen az érettebb kornak fentartott gyönyöröknek kora kizsákmányolása szembeszökőleg növekedik, mely mint ilyen megbénítja a cselekvésseli tetterőt, szivósságot, lenyüggőzi a phantasiát s ezáltal nagyon is érezhetően megnehezíti a tanítóknak az ifjúság szellemi és erkölcsi kiképzésére fordított munkáját.”

Épen mint nálunk, azon hozzáadással, hogy mi folytonosan a semmiesetre sem hibátlan társadalomra, családra és egyéb körülményekre hárítjuk a baj okát, s csak ott nem igyekszünk azt keresni, hol fő részben van: a tanrendszerben, mely szinte lehetetlenné teszi a keresztény talajban gyökerező, abból táplálkozó derék, megbízható, Istenért, hazáért, királyért élni, halni kész jellemek kifejlődését.

Avagy ifjúságunknak folyton fokozódó fegyelmetlensége, szorgalmának, szerénységgel párosult alaposságának sülyedésével arányban növekvő gögje, hányavetisége; kihágásainak egyre nagyobbodó száma; a blazirtságnak, életútságnak, párbajokban, öngyilkosságokban fel-feltűnedező körjelei steff. volnának azok a esalhatatlan kriterionok, melyeket a gymnasiumainkban uralkodó keresztény nevelés nyilvánlataiul kellene tekintenünk? Nem, nem. Méltatlan gúny lenne ily állítást erősíteni vagy épen fentartani akarni amaz isteni intézmény ellen, melyet a kereszténységben egyesek és nemzetek testi-lelki javának előmozdítására, tehát nevelésének is áldásos megtermékenyítésére adott a Gondviselés az emberiségnek. Ismételve mondjuk: maga a rendszer az, mely a kereszténytelenségnek s az ebből folyó meddőségnek, terméketlenségnek is szülő oka. Nem e mellett bizonyít-e az az elszomorítóan világos igazság, hogy ha annyi jeles tanárainknak a régiekével versenyző szorgalma, önfeláldozó munkássága, lelkiismeretes fáradsága s talán a régiekét fölülmuló képessége sem bírja a romlás árját feltartóztatni: úgy bizonyára magában a rendszerben kell rejtőznie azon nyűgnek, mely a keresztény nevelés útján való előhaladásunkat akadályozza? És ha mégis még netalán kétségünk maradna fenn ez irányban: az a látvány, hogy a külföld azon tartományaiban, hol a modern állam szabta rendszer szellemében végzik e gymnasiumok tevékenységüket, ugyanazon bajok még nagyobb mértékben mutatkoznak, bizonyára eloszlatja legkisebb kétségünket is.

Mi következik ismét? Az, hogy ha az állam, a természetéből folyó alapon az őt megillető jogok határai között befolyhat, sőt be is kell neki folynia a gymna-

siumi tanítás, nevelés rendszerének megállapításába: annak szellemét, irányát csak a kereszténység s ennek képviselője: az egyház és család szabhatja meg.

Csak ily alapon, ily szellemtől lelkesítve nevezhetjük majd gymnasiumainkat keresztényeknek; csak ily irányban adott nevelését nevezhetjük kereszténynek, és csak ez esetben tarthatnók fölöslegesenek valamely lapnak vagy oly irodalmi közegnek létezését, mely nemes törekvése feladatául tűzi ki magának azt, hogy a keresztény elvek, mint az egyeseket, nemzeteket boldogító nevelésnek egyetlen biztosítóka, gymnasiumainkba visszavitessenek, és azok nevelésének áldásos sikert biztosítsanak.

Az eddig elmondottakból kiki átláthatja, mennyiben nevezhető gymnasiumi nevelésünk: nevelésnek és mennyiben: keresztény elveken alapulónak, egy szóval: kereszténynek.

És itt van helyén legalább körvonalban vázolni: mit értek én a gymnasiumi keresztény nevelés alatt? (Folyt. köv.) 4+6.

Jellemfejlődés egy nevelő életében.

Lélektani öntanulmány.

III.

Mily erős elhatározással léptem a nevelői pályára, azt közöltem már más helyen (Magyar Paedagogiai Szemle, 1882. 1-ső füzet). Meg valék győződve, hogy megvannak bennem mind azon alap- és előfeltételek, főleg mióta kedélyem is megtisztult a lelki viharok tüzeiben, melyek e hivatás lelkiismeretes betöltésére szükségesek. Erkölcsi tárházam bőven vala felszerelve, de azért éreztem azt is, hogy még további önnevelésre is van szükségem, különösen arra, hogy a már megszerzett szellem-erkölcsi tulajdonokat megszilárdítsam. S erre kilenc évi nevelősködésem alatt bőven kinálkozott az alkalom.

Az első, mire nézve folytonos őrszemmel kelle kísérem magamat, lobbanékony természetem megfékezése, az önlegyőzés munkája. Rémkép gyanánt merült föl előttem egy (fönnebb érintettem) bécsi jelenet, mely egyik hajdani iskolatársammal hozott összeütközésbe, mely, minthogy végkép elválasztott bennünket egymástól, a megbánás sötét nyomait hagyta lelkemen sokáig. Nemes volt az indító ok, mely részemről az indulat kitörését szülte, de cudar a mód, melylyel nyilatkozott. Az önbiráló szemrehányás minden törzsúrásait kinlódttam át. Az önbirálás keserű, de szükséges orvosság.

Itt, a nevelői pályán, ezen önlegyőzésre, különösen az első és harmadik korszakban, majdnem minden nap vala szükségem. Avvagy lehetne-e másképp megtartani a komoly nyugalmat? mikor az anyai szeszély, s az apai csöndes, de mit sem tevő, jóakarát közt mindig lavirozni kell; vagy mikor a szülők az általuk eleve kiszabott büntetés helyett a gyermeket mulatni viszik, vagy midőn az apa, mikor tekintélyével kellene közbe lépnie, hogy ő a maga részéről is korlátozza a paraszt fiúkon korbácsosul kegyetlenkedő gyermek indulatoskodását, az ez iránt felszólaló nevelőnek hátat fordít s ott hagyja a faképnél. Sőt a legnagyobb mérvű önlegyőzést kelle gyakorolnom saját atyámmal szemben, ki egyszer meglátogatván ócsárolva, gúnyolva, ijesztgetve a legkeményebb ostromot intézte állásom, választott pályám ellen.

Ezzelrokon a nyugodt kitartás és szilárdság a folytonos küzdelemben. Küzdeni nagymamákkal és nagynénékkal, kik megaranyoznák a gyermek bármely esetlen szavát; küzdeni külföldi gouvernantokkal, kik a fiút is leányinak nézik s összetévesztik a szendéséget a gyávasággal, a bátrabb mozgékonyt a vakmerőséggel; küzdeni jövő-menő vendégekkel, kik egy-egy izetlen hizelgéssel, időtlen dicsérrel egy pillanat alatt lerontják,

mit hetek alatt hangyamunkával építünk a gyermek jellemében; így küzdeni folytonosan valóban rendkívüli türelmet és szilárdságot igényel. De küzdeni? Hogyan? Kikelni, vitatkozni, feleselni? Hisz' ezt az illem legelembb szabálya is tiltja. Tehát újra kezdeni, újra építeni, rostálgatni, reszelni a gyermek magatartásán a nélkül, hogy csak sejtetni is akarnók, hová és kikre célozunk. Ez a türelem próbája, s egyúttal az önnevelés megbecsülhetetlen kincse.

S ki nem tudná, hogy az illemérzet is egyik kincse a társadalmi érintkezésnek? Általában, de különösen a nevelőben ez egyenesen kiegészítő része, mintegy zománca a jellemnek. Simának, engedékenynek lenni, hallgatni tudni ott, hol már a legesekélyebb hang is sérelmossé válhatnék, ez az illemérzet egyik alapkövetelménye. De hallgatni — nevelőnek csak addig szabad, míg elvek összeütközése nem fordul elő. Szólni pedig ekkor is úgy, hogy kiméljük a mások nézeteinek gyöngéd himporát: ebben foly össze az öntudat, önérték és önuralom diadalra juttatása.

Hálás emlékezéssel üdvözlöm most is azt a szerencsét, melyben egyik nevelői állomásomon részesültem, hogy önművelésemet többféle új irányban gazdagíthatám. A művészetek szelleme mindig jótékonyan érinti szárnyaival a fogékony lelket. Oh lengjete vissza felém a félszázados távolból Mozart, Beethoven, Haydn, Cherubini, Spontini, Onslow s más zenehősök simfonikus hangjai! És vonuljatok fel ti nagybecsű vászonlapok, melyekre Tizian, Correggio, Paolo Veronese, Rembrandt, Kupetzky, s annyi más ihletett művész az alakok és színek varázsait lehelték! Mennyeire új ez a világ, mely ott elem tárult, és mennyeire érlelé, midőn ismeretköröm tágult, önbírálatom szigorát! Ki előbb azt hívé, hogy tudok kissé zongorázni, hegedülni, rajzolni, a remekművek hallatára s láttára magamba szállva el kelle ismernem, hogy ennyi nagyszerűség elől legjobb a törpességnek örök homályba vonulnia. Letettem végkép a művészeti kontárkodásról: de annál inkább elmerültem a remek művek élvezetébe, s törekedtem belőlök kiszedni a megértés magvát. És csatlakozzatok ti is, hogy legyen teljes a trias, ama fényes csapathoz, a francia és olasz remekirodalom fönnlengő szellemei: Racine, Corneille, Molière, Fenelon, Hugo Victor, Tasso, Petrarca, Ariosto, Goldoni, Guarini és számtalan mások! A német irodalom nagyjai már régibb ismerőseim. Mindezekkel szemben is végtelen törpének éreztem azt a kis erőt, mely lelkem mélyén megmozdulni kezdett; de csodálatos, hogy megsemmisülve még sem érzem magamat; sőt biztatást, lelkesítést merítettem e szellemek varázsából. Igen, mert itt egy más izgató erő tüzelé föl vágyamat; hogy e téren valamit, bármi keveset, én is tehessek nemzetem érdekében.

Ha valami, bizonyára az önbírálat és önmegismerés az a hatalom, mely az embert, főleg a nevelőt, arra kényszeríti, hogy óvakodjék mindentől, ami a hiúság, dicsekvés határait érinti; hogy a szerénységet vallja műveltségi kátéja egyik fő cikkelyének. S ezzel jár egyszersmind a világi hívságok kellő méltánylása, sőt megvetése. Ha valahol, oly körökben, aminőkben én közel egy évtizeden át mozogtam, van alkalom elég a hiúság, dicsekvés és hívságok tanulmányozására.

Visszaborong még gyermek éveimből a főnnebb érintett kétgarassal való dicsekvés, melyből az a csunya veszekedés támadott, a mikor gyökeresen megutáltam azt, valamint a vele kapcsolatos feldühödést és a pajtások részéről nyilvánult vádaskodást. Így vonja maga után gyakran egyetlen hiba a kellemetlenségek egész láncolatát. Apoltam is híven és következetesen azóta a szerénységet, mit nevelői koromban, önnön magam ellenőrzésül, a nevelési napló még inkább megszilárdított, mely egyfelől tanulmány, másfelől önbírálat is vala.

De a világ hívságai! Mit érdekelnek azok egy szerény nevelőt? A világlátás ingere, a tanulmányozási vágy s a véletlen alkalom erre is tág kaput nyitnak.

Miféle ünnep az ott Kis-Martonban? Főispáni beigtatás. Egy herceg beigtatása. Pozsonyból rándultam oda sokad magammal. — Mennyi fény, mennyi pompa! Ezernyi zászló, nagyszerű kivilágítás, elbűvölő tűzijáték, ín-ingerlő díszebéd! S a vége? Vanitas vanitatum. De legalább mégis volt ennek őskori magyar zamatja; a nemzet ezrei büszkébben éreztek föl a határtalan pompában.

Miféle vakító halmaz ez itt? Az udvari kincstár. A tudomány gyűjteményei mellett Bécsben megnéztem ezt is. Mennyi kincs, mennyi gazdagság! De ott van a reichstadti herceg, az egykori „római király“ gyöngyöktől duzzadozó ezüst bölcsője is a napoleoni aranyassal. Sic transit gloria mundi! De legalább van ebben is tudományi, művészeti érték, archeologia, plasztika stb. Egy uralkodó család fényes multjának s jelenének pénzzel nem mérlegelhető gyűjteménye.

De miféle füzéres, pillangós, csiláros, lampionos, csecsbecséktől csillogó, lobogó, tomboló vigalom ez? Ismét Bécsben az „Arany körtei bál, Gartenfest“! Ott voltunk szállva négy hónapig az „Aranykörte“-ben. A zaj nem engedett aludnom. Megnéztem a tarka dáridót. Nagyon tarka volt. S a tanulság? Ez már a ledérség netovábbja, mely csak szánalomra méltó. — Igen, a világi hívságokat nem csak megvetni, de szánni tanultam.

Oh ne ítéljete, hogy meg ne ítéltessetek. Ti se ítéljete meg engem, kedves olvasóim, hogy ily stoikus fagyosságot látszom affektálni. Hisz' megszoktam én is — sez elengedhetetlen vonás a férfias jellemben, — megszoktam én is elnézéssel lenni a nagyvilági szokások és gyöngeségek, gyarlóságok iránt. Már gymnásista koromban kezdtem ezt megérteni, mikor Bécsbe utazván ott egy szombathelyi pap-professort nagy bámulatomra tetőtől talpig feketében, frakkban találtam. — Azóta hányszor volt alkalmam — nevelői éveim alatt is — ezen elnézést, kiméletet gyakorolni.

Ney Ferenc.

(Vége köv.)

Még egyszer: „Jellemképzés és a tanterv.“

Az orsz. középiskolai tanáregyesület f. é. májushó 2-án tartott I-ső szakosztályi ülésében előadott tanulmány. Cseörgheő Aladártól.

Az előadás tartalma rövid kivonatban a következő: Szlamka Elek „Jellemképzés és a tanterv“ című cikkének dicséretes felemlítése és a szerző jó szándékának kiemelése után átmegy annak constatálására, hogy a szerző a bölcsészeti erkölcstannak a középiskolákba való behozatalát a hittani tanítások eredménytelenségének alapján óhajtja. Felhossa a szerző indokait: a társadalmi élet követelményeit, a korirányt és a pszichologiai akadályokat. Kimutatja, hogy a rationalis aethikának feladata, ezek ellen, ha nem tisztességesek, küzdeni. Azután 7 kérdést terjeszt Szlamka ur elé, melyeknek csak elsejére felel ex professo, minthogy a többire való felelet úgyis az értekezés folyamában mellékesen meg van adva.

Kimutatja ezen első kérdés első részének megoldásában, hogy a positiv valláson nyugvó erkölcstan sikeresebben küzd a társadalmi élet — és a korirány nem-tisztességes követelményei ellen, mint a rationalis ethika. — Továbbá: hogy viszont a philosophia e faladatát kellőképen nem teljesíti. Támogatja ezen tételt egy rövid szemlével, melyet a philosophia történelme felett tart és azzal fejezi be, hogy az üdvös bölcséletet gyümölcséről megismerhetni. Constátja a philosophia terén a legújabb időben tapasztalható